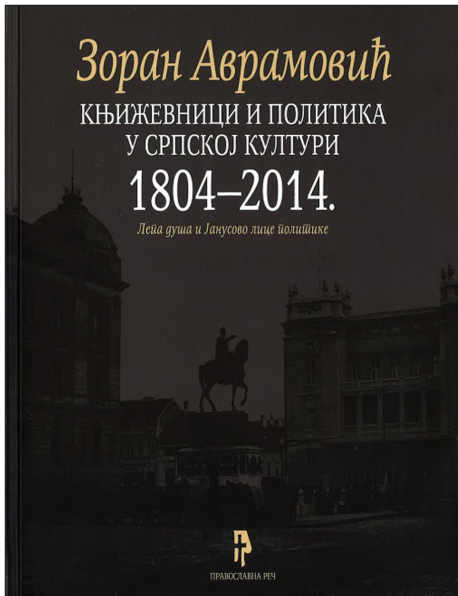

Бојан Ј. Ђорлука¹
Универзитет
у Источном Сарајеву,
Филозофски факултет
Катедра за социологију
(Пале, Република Српска – БиХ)

УДК 316.663:316.343.652(497.11)''1804/2014''(049.32)
Приказ
Прихваћен 3.11.2017.
doi:10.5937/socpreg51-15279

СТУДИЈА ИЗ СОЦИОЛОГИЈЕ КЊИЖЕВНОСТИ

(Зоран Аврамовић: *Књижевници и политика у српској култури 1804–2014. Лепа душа и Јанусово лице политике*. Нови Сад, Православна реч, 2016, 288 стр.)

Студија Зорана Аврамовића „Књижевници и политика у српској култури 1804–2014. Лепа душа и Јанусово лице политике” представља свеобухватно истраживање односа књижевника и политике у српској култури током два посљедња вијека. Интересовање за ову тематику код аутора је изражено због оскудности оваквих тема у српској науци, гдје није било систематског истраживања. Главни циљ студије је испитивање политичких ставова, идеја, увјерења српских књижевника током XIX и XX вијека у српској култури. Предмет анализе није политичко у књижевном дјелу, већ политичко у јавном мишљењу и понашању српских књижевника.

Студија садржи четири дијела. У првом се дефинише проблем истраживања и излажу теоријски појмови ко-

јима се приступа предмету. Даје се преглед основних структурних карактеристика српског друштва у 19. вијеку и југословенског у 20. вијеку. Аутор разликује српске књижевнике у Србији и оне који су живјели и стварали у иностранству или емиграцији.

У другом дијелу систематски се излаже јавна и политичка дјелатност српских књижевника од 1804. до 1914, затим у раздобљу Краљевине Југославије, потом у социјалистичкој Југославији (1945–1990), и у вријеме разбијања СФРЈ (1990–2015). Разликује се дјеловање књижевника у мирним и ратним периодима.

¹ bojancorluka@yahoo.com

Трећи дио садржи анализу чинилаца који су условили напуштање националног консензуса међу књижевницима током 19. вијека, и нарастање идеолошких, политичких подјела. У овом дијелу студије разматра се однос државне власти према књижевницима.

У четвртој дијелу разматра се феномен литераризације политике, односно основне карактеристике политичког мишљења српских књижевника. Овај Аврамовићев појам обухвата одлике књижевничке професије, политичког дјеловања и различите употребе језика.

У својој студији Аврамовић је користио методу анализе садржаја докумената, као и историјски метод. Кориштена литература за овај рад представља комбинацију драгоцјених студија и монографија, које су аутору послужиле као полазишта у разматрању веома комплексне материје.

Аутор полази од чињенице да су се сви значајнији писци мијешали институционално или јавно публицистички у политички живот Срба. Из тог слиједе питања на које аутор тражи одговоре: зашто су се политички ангажовали српски писци? Шта их је покретало да изађу из своје умјетничке професије и укључе се у јавни живот српског и југословенског друштва? Какав је био квалитет њиховог јавног и политичког дјеловања и мишљења?

Аутор разликује два типа српских књижевника по критеријуму односа према општем добру. Мањи број писаца није се изјашњавао о јавним, друштвеним и политичким проблемима, али су били спремни да проговоре о проблемима из своје умјетности. Највећи број књижевника се на разне начине укључивао у јавни и политички живот свог времена. Разумије се, међу тим књижевницима постоје различите групе и струје у вриједносном, политичком и идеолошком погледу. Овлашан поглед на савремену историју казује да су се опредјељивали за различите политичке вриједности, политичке покрете, партије, вође. Неки су оптирали за стварање новог друштва, неки за побољшање постојећег, неки су држали до старих вриједности.

Српски књижевници су се политички дијелили и сукобљавали посебно у 20. вијеку око схватања нације, државе, југословенства, српства. „Политика раствара јединство живота на субјекте и објекте владања” (Špengler, 1990, стр. 212). У претходном вијеку они су били сагласни око идеја ослобођења и уједињења српског народа. Али најжешћи сукоби и подјеле настале су почетком 1990. године, кад је југословенска држава почела да се руши. Једна грпација књижевника је подржавала српске националне интересе. Друга је бранила ненационалне – југословенске и евроатланске.

На питање зашто су нарастале политичке подјеле међу писцима, Аврамовић даје сљедеће објашњење: „Србија је била суочена са државним и националним проблемом самоконституисања, као и са проблемом расијања Срба широм балканског простора. Постојала је стална напетост између борбе за очување националног и културног идентитета и борбе против асимилације и преверавања (исламизације и католичење Срба) али и идеологије југословенства” (Avramović, 2016, стр. 256).

Шта покреће писца, пита Аврамовић, да из приватног размишљања искорачи у јавни простор државе и друштва? Аутор тврди да није лако прозрети разлоге те одлуке. Некада је у питању материјални разлог, некада политичка припадност у смислу страначког налога, некада сујета и преувеличавање слике о себи, некада

жеља да се утиче на процес јавног одлучивања, некада настојање да се допринесе рационалности и квалитету јавног мишљења и дискусије.

Али то је од мање важности, сматра аутор. За социолошко разумијевање јавног дјеловања и мишљења књижевника далеко је значајније какве последице оставља њихов ангажман. Какав је квалитет њиховог политичког мишљења?

Квалитет политичког мишљења и дјеловања, тврди аутор, оцјењује се знањима о политици, разумијевањима догађаја и личности, тумачењем чињеница, вредновањем. Нововијековно искуство показује да мањак разума а вишак емоција, по правилу, умањује квалитет политичког живота.

Ова књига може се оцијенити као допринос разумијевању српске политичке културе из књижевничког искуства коју одређује посредством односа циљева и средстава (ријеч, насиље), избором вриједности и интереса нације и државе, као и идеолошким опредјељењем: конзервативним, либералним, социјалистичким (демократија и антидемократија).

Политичко дјеловање књижевника на јавној сцени у српској култури може се одредити као помијешаност знања о јавном и посебном интересу, сукоб опречних вриједности, необуздани уплив осјећајног мишљења, помјерање професионалног ауторитета у јавни простор друштва.

Једни су стекли политичка знања и своје политичко мишљење успјевали су да заштите од сопствених емотивно-вољних импулса и интереса различитог типа; други су такође имали одређена политичка знања, али су њихови ставови и оцјене били у власти емоција и интереса; трећи су имали оскудна, скоро никаква политичка знања, али су страсно дјеловали у јавном животу српског друштва против општенационалних интереса.

Истраживање аутора показало је да су: 1) српски књижевници били у тијесном додиру с политиком (умјетничко-стваралачки и практично); 2) идеолошке и политичке подјеле међу њима нарастале су током последња два вијека до границе нетрпељивости; 3) више су одмагали него унапређивали квалитет политичког мишљења и дјеловања у српској култури.

Bojan J. Ćorluka¹
University of East Sarajevo,
Faculty of Philosophy
Department of Sociology
Pale (Republic of Srpska, B&H)

STUDY IN SOCIOLOGY OF LITERATURE

(Zoran Avramović *Literati and politics in Serbian culture 1804-2014 - Beautiful Soul and Janus' face of politics*. Novi Sad, Pravoslavna reč, 2016, 288 pp)

(*Translation In Extenso*)

Zoran Avramović's study "Literati and politics in Serbian culture 1804-2014 - Beautiful Soul and Janus' face of politics" represents a thorough research of the relationship between a writer and politics in Serbian culture during the last two centuries. The author's interest in this topic is expressed because of its scarcity in Serbian scientific contribution, where there was no systematic research. The main goal of the study is examination of political attitudes, ideas and convictions of Serbian writers during the 19th and 20th century in Serbian culture. The subject of the analysis is not politics in literature, but politics in public thought and behaviour of Serbian literarists.

The study consists of four parts. In the first one, the subject of the research is defined and theoretical terms which are used to approach the subject are expressed. The overview of basic structural characteristics of Serbian society in 19th, and Yugoslavian in 20th century is given. The author differentiates between Serbian writers in Serbia, and those who lived and wrote abroad or in emigration.

In the second part, he systematically exposes public and political activity of Serbian writers from 1804 to 1914., then in the period of Kingdom of Yugoslavia, then in socialistic Yugoslavia (1945-1990), and in the time of the breakup of Yugoslavia and beyond (1990-2015). He differentiates between writers who worked in the times of peace and times of war.

The third part analyses the factors which preceded the departure from national consensus between the literati of the 19th century, and the growing ideological, political and national divides. In this part of the study, the relation of state authorities to writers is considered.

The fourth part considers the phenomenon of politics in literature, i.e. the basic characteristics of Serbian writers' political thought. This Avramović's notion includes the basic features of literary profession, political action and different use of language.

In his study, Avramović used the methodology of content analysis of documents, as well as the historical method. The literature used for this work represents the combination

¹ bojancorluka@yahoo.com

of precious studies and monographs, which the author used as starting points in consideration of a very complex matter.

The author starts from the fact that all important authors mixed the institutional or overtly publicistic into the political life of Serbs. That begs the questions which the author seeks the answers to: why were Serbian writers politically engaged? What moved them to step out of their artistic profession into the public life of Serbian and Yugoslavian society? Which was the quality of their public and political action and thought?

The author differentiates between two types of Serbian writers based on the criterion of relation to the common good. The minority of writers didn't express their opinion about public, social and political problems, but they were ready to speak about the problems of their art form. The majority of writers, in different ways, included themselves into the public and political life of their time. Of course, there were different groups and currents in terms of values, political and ideological sense. Just a glimpse into the modern history proves that they were determined for different political values, movements, parties, leaders. Some opted for the creation of the new society, some for improvement of the existing one, some held on to the old values.

Serbian writers' divisions were especially visible in the 20th century, based on the understanding of nation, state, being Yugoslavian or Serbian. "Politics dissolves the unity of life into ruling subjects and objects" (Spengler, 1990, p. 212). In the previous century, they were united in the idea of liberation and unification of the Serbian people, but the strongest conflicts and divisions started in early 1990, when the Yugoslavian state began dissolving. One group of writers supported Serbian national interests, and the other one defended non-national: Yugoslavian and Euroatlantic ones.

Avramović gives the following answer to the question why political divisions grew between writers: "Serbia was faced with state and national problem of self-constitution, as well as the problem of dissemination of Serbs throughout the Balkans. There was a constant tension between the struggle for preservation of national and cultural identity and the struggle against assimilation and conversion (accepting Islam and Catholicism), but against the Yugoslav ideology, too" (Avramović, 2016, p. 256)

What drives a writer, Avramović asks, to step out of private thinking into the public space of state and society? The author claims that it is not easy to fathom the reasons for such a decision. Sometimes, the reasons are material, sometimes political inclination in terms of party's orders, sometimes vanity and overestimation of one's own image, sometimes the wish to influence public decision making, sometimes the wish to contribute to rationality and quality of public thinking and discussion.

But the author considers that is of lesser importance. For sociological understanding of public action and thought of a writer, it is vastly more important to consider the consequences of his engagement. What is the quality of their political thought?

The quality of political thought and action, the author claims, is evaluated by the knowledge of politics, understanding of events and personalities, interpretation of facts, evaluation. The new-century experience proves the rule that the lack of reason and excess of emotion, lessens the quality of political life.

This book can be evaluated as a contribution to an understanding of Serbian political culture from literary experience, which is determined by mediation of means and ends (word, violence), the selection of values and interests of nation and state, as

well as ideological definition: conservative, liberal, socialistic (democracy and anti-democracy).

Political action of a writer on public scene in Serbian culture can be determined as a mixture of knowledge of public and special interest, conflict of contrary values, unbridled influence of sentimental thought, movement of professional authority into the public space of the society.

Some have gathered political knowledge and managed to protect their political thought from their own emotional-willing impulses and interests of different types; some also had prior political knowledge, but their attitudes and marks were deeply influenced by emotions and interests; some had a scarce, almost none political knowledge, but were passionately involved in Serbian public life, against common national interests.

The author's research has proven that:

Serbian literati were deeply involved in politics (artistically and creatively, as well as practically)

Ideological and political divides among them grew to the boiling point in the last two centuries;

Their effect on the quality of political thought and action in Serbian culture was damaging, rather than helpful

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Avramović, Z. (2016). *Writers and politics in Serbian culture 1804–2014. The beautiful soul and Janus' face of politics*. Novi Sad: Pravoslavna reč. [In Serbian].
- Špengler, O. (1990). *The Decline of The West*. Beograd: Književne novine. [In Serbian].